

การลงทุนในไทยของญี่ปุ่นในสายตาของคนจีน

เหลียน หยวนหลิง*

ความนำ

ญี่ปุ่นเป็นประเทศเจริญทางเศรษฐกิจประเทศหนึ่งในเอเชียและย่านแปซิฟิก คู่ขนานไปกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและพลังทางเศรษฐกิจแข็งแกร่งขึ้นและได้ปฏิบัตินโยบายส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศของรัฐบาลญี่ปุ่น การลงทุนในต่างประเทศของญี่ปุ่นก็เพิ่มมากยิ่งขึ้นทุกที ปัจจุบันนี้ ญี่ปุ่นได้กลายเป็นประเทศที่ลงทุนในต่างประเทศโดยตรงอันสำคัญประเทศหนึ่งในโลก

ทุกคนย่อมทราบกันดีอยู่แล้วว่า เศรษฐกิจของญี่ปุ่นได้ถูกทำลายอย่างหนักในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 หลังทศวรรษ 1950 เศรษฐกิจของญี่ปุ่นได้รับการฟื้นฟูและค่อย ๆ พัฒนาไป การลงทุนในต่างประเทศก็เริ่มขึ้นใหม่ จนกระทั่งปี ค.ศ. 1964 การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของญี่ปุ่นมีมูลค่าสะสมในการลงทุนเพียง 790 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในจำนวนนี้มี 565 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ลงทุนในประเทศกำลังพัฒนา และการลงทุนเหล่านี้ส่วนมากใช้มาบุกเบิกเชื้อเพลิงและวัตถุดิบในท้องถิ่นนั้นที่คนต้องการ ในระยะนั้นมูลค่าการลงทุนในต่างประเทศญี่ปุ่นยังน้อยมาก เมื่อเทียบกับยอดเงินลงทุนโดยตรงในต่างประเทศจำนวน 80,000 กว่าล้านดอลลาร์สหรัฐของโลกแล้ว มูลค่าการลงทุนของญี่ปุ่นน้อยจนไม่น่าจะพูดถึง ในทศวรรษ 1960 ญี่ปุ่นได้บรรลุ “โครงการเพิ่มเท่าตัวทางเศรษฐกิจของประชาชาติ” (GDP) ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ มากกว่าประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศสและเยอรมันตะวันตกตามลำดับ กลายเป็นมหาอำนาจ

* ผู้เขียนรู้สึกดีใจและเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้รับเชิญมาทำการวิจัยเรื่อง “เกี่ยวกับการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทย” ในที่นี้ ขอถือโอกาสนี้ ขอแสดงความขอบคุณด้วยความจริงใจต่อสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

* Mr. Liang Yuanling เป็นรองศาสตราจารย์ของสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยสังคมศาสตร์กวางสีของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นนักวิจัยรับเชิญระยะสั้น (ระหว่างวันที่ 30 เมษายน - 4 สิงหาคม ค.ศ. 1993) ของสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์แห่งประเทศไทย

ทางเศรษฐกิจอันดับที่ 2 ของโลก เมื่อถึงตอนต้นของทศวรรษ 1970 เงินตราสำรองต่างประเทศของญี่ปุ่นรองจากประเทศเยอรมันเป็นอันดับที่ 2 ของโลก ในช่วงตอนกลางของทศวรรษ 1960 การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของภาคเอกชนญี่ปุ่นก็เริ่มมีการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1965 - 1984 มูลค่าสะสมรวมการลงทุนในต่างประเทศมีถึง 70,600 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในจำนวนนี้มี 51.7% เป็นการลงทุนในประเทศกำลังพัฒนา นอกนั้นลงทุนอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกาและทวีปยุโรป วัตถุประสงค์ของการลงทุนในระยะนั้น นอกจากจะให้มีการประกันในการสนองทางด้านทรัพยากรและลดต้นทุนในการผลิตลงแล้ว การลงทุนอย่างขนานใหญ่ในประเทศที่มีเศรษฐกิจเจริญที่สำคัญคือ หลีกเลียงความขัดแย้งทางการค้า ได้รับความรู้ทางเทคโนโลยี และรักษาไว้ซึ่งตลาดการค้าของตัวเอง

หลังปี ค.ศ. 1985 การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของญี่ปุ่นขยายตัวอย่างรวดเร็ว เนื่องจากญี่ปุ่นได้ปฏิบัตินโยบายส่งเสริมการส่งออกเป็นเกณฑ์นำ ทำให้เศรษฐกิจของญี่ปุ่นกลายเป็นโรงงานแปรรูปขนาดใหญ่ของโลกไป มูลค่าการได้เปรียบดุลการค้าระหว่างประเทศในปี ค.ศ. 1985 มีถึง 56,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐปี ค.ศ. 1988 เพิ่มขึ้นถึง 95,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เงินตราสำรองต่างประเทศในปี ค.ศ. 1988 มีถึง 90,500 ล้านดอลลาร์สหรัฐมากเป็นอันดับหนึ่งของโลก หลังการประชุมรัฐมนตรีการคลังของประเทศอุตสาหกรรมใหญ่ 5 ประเทศตะวันตกแล้วในปี ค.ศ. 1985 เงินเยนได้รับการปรับตัวให้สูงขึ้นอย่างมากมาย บริษัทของญี่ปุ่นพากันไปลงทุนในประเทศทวีปอเมริกาและยุโรปโดยตรง ไปตั้งโรงงาน ไปจัดซื้อสังหาริมทรัพย์ เพื่อหลีกเลี่ยงการลงทุนภายในประเทศที่ไม่ดีที่ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ขณะนี้การลงทุนในประเทศกำลังพัฒนาของญี่ปุ่นได้หันมาสร้างฐานการผลิตเพื่อการส่งออกเป็นหลัก การลงทุนเพื่อประกันวัตถุดิบและตลาดการค้านั้นลดน้อยลง ในระยะ 5 ปี คือ ช่วงปี ค.ศ. 1985 - 1989 มูลค่าสะสมการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของญี่ปุ่นมีถึง 182,500 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในจำนวนนี้มี 74% เป็นการลงทุนในประเทศทวีปอเมริกาและยุโรปซึ่งเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งมากกว่าการลงทุนในประเทศที่กำลังพัฒนาเป็นจำนวนมาก มูลค่าการลงทุนสะสมโดยตรงของญี่ปุ่นในต่างประเทศในระยะ 5 ปีนี้มีมากกว่ามูลค่ารวมของการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของญี่ปุ่นในช่วง 34 ปี ก่อนหน้านี้คือนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1951 - 1984 ถึง 2.5 เท่า

การลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยก็สอดคล้องกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการขยายตัวของการลงทุนในต่างประเทศของญี่ปุ่น คือเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เป็นการลงทุนส่วนหนึ่งในโลกและในเอเชียอาคเนย์ของญี่ปุ่น; การลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยเป็นหัวข้อใหญ่ ถ้าจะทำการวิจัยอย่างรอบด้านและลึกซึ้งคงต้องใช้เวลานาน เนื่องจากเวลาจำกัดงานวิจัยเรื่องนี้จะจำกัดใน 5 ประเด็นต่อไปนี้

- (1) สภาพการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทย
- (2) เพราะเหตุใดญี่ปุ่นจึงสนใจเข้ามาลงทุนในประเทศไทยและประเทศอาเซียนอย่างกระตือรือร้น ?
- (3) การลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยกับการดำเนินนโยบายการทูตทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น
- (4) การลงทุนของญี่ปุ่นได้นำผลประโยชน์อะไรบ้างมาให้แก่เมืองไทย และมีผลกระทบกระเทือนทางด้านลบอะไรบ้าง
- (5) แนวโน้มการลงทุนในไทยของญี่ปุ่นในอนาคต

สภาพการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทย

ตามข้อมูลที่ได้พบได้เห็นนั้นการลงทุนของบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยเริ่มขึ้นเมื่อ ปี ค.ศ. 1953 แต่การทำการลงทุนอย่างขนานใหญ่และเป็นทางการคือ หลังจากไทยประกาศนโยบายส่งเสริมการลงทุนทางอุตสาหกรรมในปี ค.ศ. 1960 แล้ว การลงทุนของญี่ปุ่นในไทยอาจแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ระยะแรกคือ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1960 - 1969 การลงทุนของญี่ปุ่นในช่วงนี้คือกิจการสิ่งทอและเคมีภัณฑ์เป็นสำคัญ ระยะที่ 2 คือ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 - 1979 ในช่วงนี้คนญี่ปุ่นลงทุนในกิจการเคมีภัณฑ์ รถยนต์ อิเลคทรอนิกส์ เครื่องไฟฟ้าและอุตสาหกรรมอาหาร ระยะที่ 3 คือ ตั้งแต่ ค.ศ. 1980 จนถึงปัจจุบันการลงทุนของญี่ปุ่นในช่วงที่สำคัญคืออุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ และเครื่องไฟฟ้า รูปแบบของการลงทุนส่วนใหญ่อยู่ในรูปการร่วมทุน

นโยบายของรัฐบาลไทยที่มีต่อการส่งเสริมการลงทุนทางอุตสาหกรรมในหลังปี ค.ศ. 1960 คือเน้นหนักการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าเป็นการประหยัดเงินตราต่างประเทศ ต่อมาในปี ค.ศ. 1977 รัฐบาลไทยได้ประกาศพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนฉบับใหม่คือ “พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520” พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนฉบับใหม่นี้ได้

เปลี่ยนแนวนโยบายจากส่งเสริมการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้ามาเป็นการส่งเสริมการผลิตเพื่อการส่งออกซึ่งใช้บังคับมาจนกระทั่งทุกวันนี้ การลงทุนของญี่ปุ่นในแต่ละช่วงส่วนใหญ่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลไทย

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1960 เป็นต้นมา เงินทุนของต่างประเทศได้ทยอยไหลเข้ามาในประเทศไทย รวมทั้งของประเทศญี่ปุ่นด้วย สาเหตุสำคัญก็คือรัฐบาลไทยใช้นโยบายส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ ทั้งได้ประกาศพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนและเสนอเงื่อนไขอื่น ๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการลงทุน ตามข้อมูลสถิติของธนาคารแห่งประเทศไทยและของคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนของไทยต่างแสดงให้เห็นว่า การลงทุนของต่างประเทศในไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

ข้อมูลสถิติของคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนและธนาคารแห่งประเทศไทยแสดงว่า กระแสการลงทุนสุทธิจากต่างประเทศ มีมูลค่ารวมทั้งหมดเป็นจำนวน 1,134.8 ล้านบาท ในปี ค.ศ. 1978 และ 15 ปีให้หลัง (คือปี ค.ศ. 1992) เพิ่มขึ้นเป็น 53,764.3 ล้านบาท เมื่อเทียบกับปี ค.ศ. 1978 เพิ่มขึ้น 46.38 เท่า สำหรับการลงทุนของประเทศญี่ปุ่นในไทยในช่วงนี้มีเงินลงทุนสุทธิจาก 686.7 ล้านบาท ในปี ค.ศ. 1978 เพิ่มขึ้นเป็น 15,593.3 ล้านบาท ในปี ค.ศ. 1991 หรือในระยะเวลา 14 ปี เพิ่มขึ้นประมาณ 22 เท่า การลงทุนในไทยของญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 1992 ลดลงค่อนข้างมาก กล่าวโดยสรุปแล้ว ในระยะเวลา 15 ปีนี้ การลงทุนสุทธิจากต่างประเทศนี้ ญี่ปุ่นมีเงินทุนมากเป็นอันดับหนึ่งถึง 8 ปี เป็นอันดับที่ 2 มี 6 ปี เป็นอันดับที่ 3 มี 1 ปี, มีสัดส่วนที่มากที่สุดคือ 60.5% ของเงินลงทุนทั้งหมดจากต่างประเทศในปี ค.ศ. 1978 รองลงมาคือปี ค.ศ. 1988 มีสัดส่วน 52.25% มีสัดส่วนที่น้อยที่สุดคือปี ค.ศ. 1992 เป็น 15.74% (ดูตารางที่ 1)

ตามผลการสำรวจของนายโคบายาชิ โนบุโอะ ซึ่งเป็นนักวิชาการญี่ปุ่นประมาณในปี ค.ศ. 1981 ว่าก่อนหน้าปลายเดือนธันวาคมปี ค.ศ. 1980 วิสาหกิจที่ลงทุนโดยญี่ปุ่นในประเทศไทยทั้งหมดมี 407 โรง ในจำนวนนี้ วิสาหกิจที่สังกัดบริษัทอุตสาหกรรมมี 206 โรง เป็น 50.6% ของวิสาหกิจทุนญี่ปุ่นทั้งหมด บริษัทการค้ามี 90 บริษัท มีสัดส่วนเป็น 22.1% บริษัทก่อสร้างมี 20 บริษัทเป็น 4.9% กิจกรรมการเงินและประกันภัยมี 22 แห่งเป็น 5.4% กิจกรรมการบินและการขนส่งมี 10 บริษัท เป็น 2.5% สำนักงานที่เป็นตัวแทนขององค์การการท่องเที่ยวมี 13 แห่ง เป็น 3.2% บริษัทที่มีกิจการทางโฆษณา การจัดพิมพ์ออกหนังสือจำหน่ายมี 9 โรง เป็น 2.2% โรงแรม

และร้านขายอาหารมี 17 แห่ง เป็น 4.2% ร้านสรรพสินค้าและสถานที่ตรวจสินค้ามี 10 แห่ง เป็น 2.5% องค์การงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องมี 8 แห่งเป็น 2% สมาคมมี 2 แห่งเป็น 0.49% วิชาชีพที่เป็นโรงแรมและร้านขายอาหาร สำนักงานที่เป็นตัวแทนขององค์การท่องเที่ยว และการจัดพิมพ์จำหน่ายหนังสือ นั้น ส่วนมากลงทุนโดยชาวญี่ปุ่นที่พำนักอาศัยอยู่ในประเทศไทย

จากข้อมูลสถิติโครงการญี่ปุ่นที่เปิดดำเนินการระหว่างปี ค.ศ. 1987 - 1992 ที่ได้รับการส่งเสริมของคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนแห่งประเทศไทยนั้น มีจำนวนโครงการทั้งหมด 522 ราย ในจำนวนนี้ ปี ค.ศ. 1987 มี 33 โครงการ ปี ค.ศ. 1988 มี 46 โครงการ ปี ค.ศ. 1989, 1990, 1991, 1992 มี 88, 125, 122, และ 108 โครงการตามลำดับ ถ้าแยกตามประเภทอุตสาหกรรมแล้ว ในระยะ 6 ปีนี้ อุตสาหกรรมเบามีโครงการที่เปิดดำเนินการรวม 80 โครงการ มีสัดส่วนเป็น 15.3% อุตสาหกรรมไฟฟ้า อิเลคทรอนิกส์ รวมแล้วมี 135 โครงการ เป็น 25.9% โลหะ เครื่องจักร รวมมี 163 โครงการ เป็น 31.2% ผลิตภัณฑ์เกษตรมี 72 โครงการ เป็น 13.8% เสื้อผ้า สิ่งทอ มี 21 โครงการ เป็น 4.0% กิจการบริการมี 13 โครงการ เป็น 2.5%, เคมีภัณฑ์และกระดาษมี 30 โครงการ เป็น 5.7% แร่และเซรามิกส์มี 8 โครงการ เป็น 1.5% จากตัวเลขดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่า โครงการลงทุนที่เปิดดำเนินการแล้วของญี่ปุ่นในระยะ 6 ปี ที่ผ่านมา ส่วนใหญ่เป็นกิจการโลหะเครื่องจักรและไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์และอุตสาหกรรมเบา

จากการสำรวจของนายโคบายาชิ โนบูโอะ พบว่าเมื่อถึงปลายปี ค.ศ. 1979 จำนวนการจ้างงานในธุรกิจที่ญี่ปุ่นมาลงทุน รวมทั้งกิจการการค้าและอื่น ๆ ด้วยมี 48,360 คน ตามข้อมูลจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนของประเทศไทยในระยะ 5 ปี คือ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1986 - 1990 มีการจ้างงานคือ 50,000 คน โดยวิสาหกิจทุนญี่ปุ่นตามการประมาณการของฝ่ายญี่ปุ่น ตั้งแต่ต้นจนกระทั่งทุกวันนี้ วิสาหกิจทุนญี่ปุ่นได้สร้างโอกาสให้มีงานทำประมาณ 2 แสนคน

ก่อนหน้าปี ค.ศ. 1986 เป้าหมายของการเข้ามาลงทุนของบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย มักจะมีความประสงค์ เพื่อมุ่งรักษาสถานะในตลาดในประเทศไทยเป็นเป้าหมายอันดับแรก แต่หลังปี ค.ศ. 1986 บริษัทที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทยส่วนใหญ่จะผลิตสินค้ามุ่งการส่งออก ผลิตภัณฑ์เกือบทั้งหมดที่ผลิตได้ส่งกลับไปขายยังประเทศญี่ปุ่น หรือไปขายยังประเทศอื่น ในระยะหลายปีมานี้ บริษัทญี่ปุ่นที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทยมีความแตกต่างจากการลงทุนของบริษัทญี่ปุ่นในอดีต

เป็นอย่างมาก นั่นก็คือ มีการเปลี่ยนแปลงจากการประกอบชิ้นส่วนที่นำเข้ามาประกอบเป็นสินค้าขั้นสุดท้ายในเมืองไทยไปเป็นการผลิต โดยมุ่งให้ประเทศไทยกลายเป็นฐานการผลิต เพื่อการส่งออกของญี่ปุ่น ธุรกิจที่เข้ามาลงทุนมีสาขาหลากหลายมีทั้งการผลิตสินค้าประเภทที่มีเทคโนโลยีสูงและธรรมดา เช่น เครื่องไฟฟ้า อิเลคทรอนิกส์ เครื่องจักรประณีต และอุตสาหกรรมรถยนต์ เครื่องสื่อสารและอาหารแปรรูป เป็นต้น, บริษัทที่เข้ามาลงทุนมีทั้งขนาดใหญ่และเล็ก

โครงสร้างการลงทุนโดยตรงของญี่ปุ่นในประเทศไทยในระยะปี ค.ศ. 1978 - 1985 คือการลงทุนในธุรกิจการก่อสร้างมากที่สุด มีถึง 37.73% รองลงมาคือ อุตสาหกรรมมี 31.65% และกิจการทางด้านการค้ามี 24.5% การลงทุนในปี ค.ศ. 1987 และ 1988 ได้เปลี่ยนไปโดยมีการลงทุนทางอุตสาหกรรมเป็นสำคัญ รองลงมาคือ การก่อสร้าง การบริการและการค้า สัดส่วนการลงทุนในปี ค.ศ. 1988 คือ การลงทุนทางอุตสาหกรรม 72.08% การก่อสร้าง 9.07% การค้า 7.92% และการบริการ 5.03% เป็นต้น (ดูตารางที่ 2)

การลงทุนโดยตรงของญี่ปุ่นในภาคอุตสาหกรรมในช่วง 1987 - 1985 จะเป็นการลงทุนด้านผลิตภัณฑ์โลหะและอลูมิเนียม อุปกรณ์ไฟฟ้า สิ่งทอและเครื่องจักรและการขนส่งคมนาคมเป็นหลัก มีสัดส่วนเป็น 28.27% 28.25% 23.06% และ 13.2% ตามลำดับ หลังปี ค.ศ. 1986 แล้วการลงทุนโดยตรงในภาคอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นในไทยคือกิจการด้านอุปกรณ์ไฟฟ้าผลิตภัณฑ์โลหะและอลูมิเนียมเป็นต้น ส่วนในปี ค.ศ. 1988 มีสัดส่วนมากที่สุดคือกิจการอุปกรณ์ไฟฟ้า 43.5% รองลงมาคือผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมี 19.3% ผลิตภัณฑ์โลหะและอลูมิเนียม 15.6% เครื่องจักรและยานพาหนะ 6.3% ตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีการลงทุนในการผลิตอาหาร สิ่งทอ เคมีภัณฑ์และกระดาษ วัสดุก่อสร้างเป็นต้น (ดูตารางที่ 3)

เพราะเหตุใดญี่ปุ่นจึงสนใจเข้ามาลงทุนในประเทศไทยและประเทศอาเซียน อย่างกระตือรือร้น ?

ผู้เขียนเห็นว่า สาเหตุสำคัญ ๆ คือ

ข้อแรก เส้นทางเดินเรือในน่านน้ำของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความสำคัญมากต่อญี่ปุ่น ตามสถิติจากข้อมูลที่เกี่ยวข้องในตอนกลางของทศวรรษ 1980 วัตถุดิบที่ญี่ปุ่นต้องการในแต่ละปีซึ่งซื้อมาจากต่างประเทศ เช่น แร่เหล็ก น้ำมันดิบ เป็นต้น มีถึง 90% ต้องนำเข้าและทั้งหมดต้องลำเลียงผ่านช่องแคบมะละกา และสินค้าขาเข้าของญี่ปุ่นมีร้อยละ 40 ต้องผ่านเขตน่านน้ำของภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้¹

ข้อสอง ประเทศไทยและกลุ่มประเทศอาเซียนเป็นแหล่งสนองวัตถุดิบที่สำคัญของญี่ปุ่น ทรัพยากรธรรมชาติของประเทศอาเซียนอุดมสมบูรณ์มาก เช่น การผลิตข้าวของ 6 ประเทศอาเซียน มีปริมาณมากเป็น 29% ของยอดปริมาณการผลิตข้าวของโลก ปริมาณการผลิตน้ำมันและพว้าเป็น 76% ยางพาราเป็น 86% น้ำมันปาล์มเป็น 90% แร่ดีบุกเป็น 57% ไม้แปรรูปเป็น 45% แร่ทองแดงเป็น 5% ก๊าซธรรมชาติเป็น 16% น้ำมันดิบ 6.3% ผลิตภัณฑ์น้ำมันปิโตรเลียมเป็น 6.5% น้ำตาลทรายขาวเป็น 5% ของโลก เป็นต้น² ญี่ปุ่นเป็นประเทศเกาะขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ แต่ก็ประเทศที่ใช้ทรัพยากรมหาศาลประเทศหนึ่ง ดังนั้นวัตถุดิบเป็นจำนวนมากที่ญี่ปุ่นต้องการ ต้องหาซื้อในประเทศไทยและประเทศอาเซียนอย่างเช่น ในปี ค.ศ. 1985 ไม้อัดที่ญี่ปุ่นต้องการมี 91.2% สั่งซื้อเข้ามาจากอินโดนีเซีย ยางพารา 60% นำเข้าจากประเทศไทย³ น้ำมันดิบที่ญี่ปุ่นนำเข้าในปี ค.ศ. 1990 มีถึง 14.4% ซื้อจากมาเลเซียและอินโดนีเซีย⁴

ข้อสาม ประเทศไทยและกลุ่มประเทศอาเซียน เป็นตลาดระบายสินค้าทางอุตสาหกรรมอันสำคัญของญี่ปุ่น กลุ่มประเทศอาเซียนมีประชากรทั้งหมดราว ๆ 300 ล้านกว่าคน เป็นตลาดอันมีเหมา ผลิตภัณฑ์ที่ญี่ปุ่นส่งออกไปยังกลุ่มประเทศอาเซียน ที่สำคัญมีเครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน เครื่องอุปโภคบริโภคการคมนาคมและขนส่ง เครื่องอุปโภคบริโภคทางการติดต่อสื่อสาร อุปกรณ์เครื่องจักรและผลิตภัณฑ์เคมี เป็นต้น ในปี ค.ศ. 1990 สัดส่วนที่กลุ่มประเทศอาเซียนนำเข้าสินค้าจากญี่ปุ่นคือ มาเลเซียเป็น 24.1% ประเทศไทยเป็น 31% อินโดนีเซียเป็น 23% สิงคโปร์เป็น 20.2%

ประเทศฟิลิปปินส์เป็น 19.5% ของสินค้านำเข้าทั้งหมด ประเทศไทยเป็นประเทศที่นำเข้าสินค้าจากญี่ปุ่นมากที่สุดในกลุ่มประเทศอาเซียน⁵

ข้อสี่ ประเทศไทยและประเทศสมาชิกอาเซียนอื่น ๆ เป็นตลาดการลงทุนที่ดีและสำคัญ ของญี่ปุ่น การลงทุนในเอเชียของญี่ปุ่นมีราว ๆ 70% อยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่สำคัญอยู่ในกลุ่มประเทศอาเซียน เมื่อถึงเดือนมีนาคม ปี ค.ศ. 1990 มูลค่ารวมการลงทุนของ ญี่ปุ่นในประเทศอาเซียน 6 ประเทศมีถึง 23,300 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เป็น 1 ใน 4 ของการลงทุน จากต่างประเทศทั้งหมดในประเทศสมาชิกอาเซียน ขณะที่ยอดการลงทุนในช่วงเดียวกันของ ญี่ปุ่นในประเทศจีน (รวมทั้งไต้หวัน) ฮองกงและเกาหลี่ได้มีเพียง 16,700 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ก่อน หน้าที่ปี ค.ศ. 1985 สหรัฐอเมริกาเคยเป็นประเทศที่มียอดการลงทุนมากที่สุดในหลาย ๆ ประเทศ ในภูมิภาคนี้ แต่ในระยะหลายปีมานี้ ญี่ปุ่นได้กลายเป็นประเทศที่ลงทุนมากเป็นอันดับหนึ่งแทน ที่สหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ. 1986 การลงทุนโดยตรงสุทธิของญี่ปุ่นในประเทศไทยมีจำนวน 3,049 ล้านบาท หรือเป็น 44.1% ของเงินลงทุนจากต่างประเทศทั้งหมด แต่สหรัฐอเมริกามีเพียง 1,293.1 ล้านบาท หรือเป็น 18.7% ไม่ถึงครึ่งของญี่ปุ่นด้วยซ้ำ

ด้วยเหตุที่ประเทศไทยและประเทศกลุ่มอาเซียนอื่น ๆ มีความสำคัญมากต่อญี่ปุ่น ดังนั้น ผู้นำของญี่ปุ่นจึงสนใจประเทศเหล่านี้อยู่ตลอดเวลา เราจะเห็นได้จากท่าทีและนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นที่มีต่อประเทศอาเซียน คือ ญี่ปุ่นได้ถือว่าภูมิภาคเอเชียอาคเนย์โดยเฉพาะ กลุ่มประเทศอาเซียนเป็นเสมือนเส้นชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ความเจริญรุ่งเรืองของตน และถือกลุ่มประเทศอาเซียนเป็นสะพานที่เดินไปสู่เอเชียและเป็นฐานที่ช่วยให้ญี่ปุ่นก้าวจาก ประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจไปสู่มหาอำนาจทางการเมืองด้วย

หลังปี ค.ศ. 1986 แล้ว การลงทุนโดยตรงของญี่ปุ่นในประเทศไทยมีมากขึ้น ยอดเงิน ลงทุนก็มากกว่าประเทศอื่นได้กลายเป็นอันดับที่หนึ่งไป ผู้เขียนเห็นว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้ นักธุรกิจชาวญี่ปุ่นสนใจเข้ามาลงทุนในประเทศไทยมากขึ้นนั้น มีปัจจัยทั้งทางฝ่ายไทยและฝ่าย ญี่ปุ่นด้วย สำหรับฝ่ายไทยนั้นมีปัจจัยดังนี้ :

- 1) แรงงานในประเทศไทยมีมาก ค่าจ้างต่ำ อัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่ไทยประกาศใช้ในปี ค.ศ. 1973 ในเขตกรุงเทพฯ และบริเวณทลเป็นเพียง 12 บาทต่อวัน ถึงแม้ว่าตั้งแต่นั้นมา มีการปรับสูงขึ้นเกือบทุกปี แต่จนถึงปี ค.ศ. 1981 อัตราค่าจ้างขั้นต่ำในเขตเดียวกัน ก็แค่ 61 บาทต่อวัน ต่ำกว่าบางประเทศในกลุ่มประเทศอาเซียนอื่น ๆ
- 2) ประเทศไทยมีทรัพยากรและวัตถุดิบชนิดต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก และในเวลานั้นราคาก็ถูก ดังนั้น เมื่อเข้ามาลงทุนในประเทศไทยแล้ว สามารถใช้ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตสินค้าเพื่อการส่งออกไปยังประเทศต่าง ๆ และญี่ปุ่นเองได้
- 3) ญี่ปุ่นหวังจะใช้ประเทศไทยเป็นตลาดระบายสินค้าที่ผลิตได้จากการลงทุนในไทย คนไทยส่วนใหญ่ก็นิยมซื้อสินค้าที่ผลิตโดยญี่ปุ่น เพราะเห็นว่า ราคากถูก คุณภาพดี และทนทานพอสมควร
- 4) รัฐบาลไทยให้สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ มากมายตามนโยบายการส่งเสริมการลงทุนแก่ชาวต่างประเทศที่มาลงทุน นักลงทุนญี่ปุ่นก็ได้ผลพวงเหล่านี้ไปด้วย
- 5) ประเทศไทยไม่มีปัญหาเรื่องการเหยียดผิว ตรงข้ามประชาชนชาวไทยเป็นคนที่ชอบคบค้ากับคนต่างชาติ มักจะให้เกิดมิตรและยกย่องชาวต่างชาติ ความขัดแย้งระหว่างคนไทยกับชาวต่างประเทศมีน้อย หรือน้อยกว่าประเทศอื่น ทศนคติทั้งของรัฐและภาคเอกชนต่อการลงทุนต่างประเทศก็อยู่ในเกณฑ์ดีเมื่อเทียบกับประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ ในเอเชียด้วยกัน ประเทศไทยนับว่าค่อนข้างจะเป็นที่นิยมชมชอบของนักลงทุนญี่ปุ่นอยู่มากในระยะเวลา นั้น เพราะในช่วงนั้นมาเลเซียมีปัญหาความขัดแย้งภายใน ประเทศสิงคโปร์มีปัญหาเรื่องขนาดของประเทศเล็กฐานเศรษฐกิจไม่กว้าง ฟิลิปปินส์มีปัญหาการเมืองไม่มั่นคง อินโดนีเซียก็มีปัญหาความขัดแย้งระหว่างชนชาติ เป็นต้น
- 6) ญี่ปุ่นต้องการขยายการผลิตในอุตสาหกรรมบางประเภท เช่น อุตสาหกรรมเคมี ที่ก่อให้เกิดปัญหามลภาวะนั้นให้ย้ายไปต่างประเทศเสีย พอดีในเวลานั้นประเทศไทยก็ยังไม่มีการควบคุมในเรื่องของเสียน้ำเสียจากโรงงานเข้มงวดมากนัก ดังนั้นไทยจึงเปิดโอกาสให้มีการย้ายโรงงานเหล่านั้นเข้ามา

- 7) ไทยมีบรรยากาศของการลงทุนที่ดี มีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ มีความมั่นคงทั้งทางการเมืองและสังคม ถึงแม้การลงทุนบางคนจะเป็นห่วงในสถานการณ์ตามชายแดนที่ติดกับกัมพูชา แต่ดูจากสภาพความเป็นจริงแล้ว ไม่มีสิ่งกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของไทยมากนัก ในด้านเศรษฐกิจ ประเทศไทยมีฐานกว้างกว่าประเทศส่วนใหญ่ในกลุ่มประเทศอาเซียนอื่น ๆ และมีแนวโน้มการขยายตัวค่อนข้างแจ่มใส
- 8) ค่าของเงินบาทอยู่ในเกณฑ์ไม่สูง เมื่อเทียบกับเงินดอลลาร์สหรัฐ และนี่ก็เป็นข้อที่ได้เปรียบเกาหลีใต้และไต้หวันด้วย

สำหรับฝ่ายญี่ปุ่นแล้ว สาเหตุสำคัญก็คือ

- 1) การเพิ่มค่าเงินเยนอย่างฮวบฮาบ ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ซึ่งผลักดันให้บริษัทญี่ปุ่นต้องเร่งไปลงทุนในต่างประเทศ นับตั้งแต่การประชุมประเทศอุตสาหกรรม 5 ประเทศตะวันตก ที่นครนิวยอร์ก เมื่อเดือนกันยายน ปี ค.ศ. 1985 ได้กำหนดให้ญี่ปุ่นต้องปรับค่าของเงินเยนให้สมจริงตามราคาตลาดเป็นต้นมา ค่าเงินเยนได้สูงขึ้นจาก 245 เยนต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ มาเป็นราว 150 เยนอย่างกะทันหัน ค่าเงินเยนสูงขึ้นประมาณ 40% การเพิ่มค่าเงินอย่างมากเช่นนี้ ทำให้ญี่ปุ่นต้องประสบกับปัญหาด้านทุนการผลิตเพิ่มขึ้น วิสาหกิจทั้งขนาดกลางและขนาดเล็ก จำต้องหาทางหันไปลงทุนในต่างประเทศเพื่อความอยู่รอด วิสาหกิจเริ่มมองเห็นว่า การย้ายฐานผลิตสินค้าไปยังประเทศที่มีค่าเงินต่ำเป็นหนทางออกอันสำคัญหนทางหนึ่งในการลดต้นทุนการผลิต เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งความสามารถในการแข่งขันของตนเอง นี่เป็นเหตุผลอันสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ญี่ปุ่นไปลงทุนในต่างประเทศเพิ่มมากขึ้นเป็นทวีคูณ
- 2) เพื่อที่จะบรรเทาปัญหาการเกินดุลการค้าอย่างมหาศาลกับประเทศไทยและบางประเทศในอาเซียน กระทั่งประเทศต่าง ๆ อีกหลายประเทศ ซึ่งรวมทั้งสหรัฐอเมริกาและประชาคมยุโรป ด้วย บริษัทญี่ปุ่นจึงย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศนั้น ๆ ซึ่งจะทำให้การส่งสินค้าออกของญี่ปุ่นบางชนิดโดยเฉพาะสินค้าสำเร็จรูป เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า รถยนต์ และอิเล็กทรอนิกส์ไปสู่ประเทศเหล่านี้ลดลงได้ ซึ่งสามารถหลีกเลี่ยงแรงกดดันทางด้านการกีดกันทางการ

ค้าจากประเทศที่ขาดดุลการค้าอันมากมาย เช่น สหรัฐอเมริกาและประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป

- 3) เท่าที่ทราบ โครงสร้างประชากรของญี่ปุ่นกำลังก้าวสู่ระยะประชากรสูงอายุมากขึ้น คาดว่าเมื่อถึงปี ค.ศ. 2020 ประชากรญี่ปุ่นคนที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป จะมีสัดส่วนถึงหนึ่งในสี่ของประชากรทั้งหมดทั่วประเทศ ดังนั้น บริษัทของญี่ปุ่นต้องเผชิญกับปัญหาการขาดแคลนแรงงานมากขึ้นทุกที จึงต้องย้ายการผลิตไปยังแหล่งที่มีแรงงานมากและค่าแรงถูก
- 4) รัฐบาลญี่ปุ่นก็สนับสนุนบริษัทในประเทศให้ไปลงทุนในต่างประเทศ วัตถุประสงค์อันนี้คือบรรเทาปัญหาการล้มละลายและการว่างงาน ปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นให้ไปสู่อุตสาหกรรมที่มีการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและผลิตสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้นสูง อีกทั้งการลงทุนในต่างประเทศของบริษัทญี่ปุ่นยังจะมีส่วนกระตุ้นการส่งออกสินค้าเครื่องจักรและชิ้นส่วนของญี่ปุ่นที่ยังคงมีความได้เปรียบในการผลิตด้วย

การลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยกับการดำเนินนโยบายการทูตทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น

เกี่ยวกับเรื่องนี้ จะพูดถึงประเด็นสำคัญ ๆ 2 ประเด็นดังนี้คือ

1. ในทศวรรษ 1950 และ 1960 ญี่ปุ่นฉวยโอกาสในการخذใช้ค่าปฏิกรรมสงครามกับภูมิภาคเอเชียอาคเนย์

เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า นโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นในช่วงทศวรรษ 1950 และ 1960 มีลักษณะพิเศษอยู่ 2 ประการ ประการแรก ติดตามและประพฤติดิปฏิบัติตามสหรัฐอเมริกาอย่างใกล้ชิด ประการที่ 2 ดำเนินนโยบาย “การทูตเศรษฐกิจ” ขยายออกนอกประเทศและยกฐานะของตนในระหว่างประเทศให้สูงขึ้นด้วยบทบาททางเศรษฐกิจ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นโยบายของญี่ปุ่นที่มีต่อประเทศเอเชียอาคเนย์นั้นสอดคล้องกับลักษณะพิเศษสองประการนี้เป็นสำคัญ

จุดเริ่มต้นแห่งนโยบายของญี่ปุ่นที่มีต่อเอเชียอาคเนย์ คือ การชดเชยค่าปฏิกรรมสงคราม ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1952 ถึง ค.ศ. 1959 ญี่ปุ่นได้ลงนามข้อตกลงเกี่ยวกับการชดเชยค่าปฏิกรรมสงคราม กับประเทศอินโดนีเซีย พม่า ฟิลิปปินส์ และเวียดนามตามลำดับตามข้อกำหนดของ “สัญญาสันติภาพที่ซานฟรานซิสโก” ตามข้อตกลงเหล่านี้ ญี่ปุ่นจะชดเชยค่าเสียหายให้แก่ประเทศที่ถูกยึดครอง ซึ่งก็คือพม่าได้ค่าชดเชย 200 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เวียดนาม 55 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ฟิลิปปินส์ 550 ล้านดอลลาร์สหรัฐ อินโดนีเซีย 223 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ค่าปฏิกรรมสงครามทั้งหมดมีถึง 1,028 ล้านดอลลาร์สหรัฐ นอกนั้น ยังมีประเทศลาว กัมพูชา ไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ และเกาหลีใต้สละการชดเชยค่าปฏิกรรมสงคราม แต่ขอ “ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ” เป็นการทดแทน (อันที่จริงแล้วก็เป็นการชดเชย) รวมทั้งหมดมีถึง 460 ล้านดอลลาร์สหรัฐ การชดเชยค่าปฏิกรรมสงครามและการลงนามในข้อตกลง “ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ” ดังกล่าวมีความหมายอันสำคัญสองประการสำหรับญี่ปุ่น ประการแรกคือ ได้แก้ไขปัญหาการทูตของญี่ปุ่นที่มีต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งตกอยู่ในสภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออก เพราะปัญหาการชดเชยค่าปฏิกรรมสงคราม ในระยะแรกของหลังสงครามโลก ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ตกอยู่สภาพหยุดชะงัก เนื่องจากปัญหาการชดเชยค่าปฏิกรรมสงครามยังแก้ไม่ตก ดังเช่น นายโนบูโอะ เซอิชิบุโร่ นักวิชาการญี่ปุ่นกล่าวว่า “ก่อนหน้าปัญหาการชดเชยค่าปฏิกรรมสงครามของญี่ปุ่นที่มีต่อประเทศต่าง ๆ ในเอเชียอาคเนย์จะแก้ตกนั้น ญี่ปุ่นไม่มีอิทธิพลต่อเอเชียอาคเนย์แต่อย่างใดเลย ไม่ว่าในด้านการเมืองหรือในด้านเศรษฐกิจ” ประการที่ 2 ญี่ปุ่นได้โอกาสกลับเอเชียอาคเนย์และหาได้สถานที่ที่ญี่ปุ่นดำเนินการขยายอิทธิพลทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองในวันข้างหน้า เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ที่ญี่ปุ่นชดเชยค่าปฏิกรรมสงครามให้แก่ประเทศเอเชียอาคเนย์ นายโนบูโอะ เซอิชิบุโร่ เห็นว่า มีอยู่ 2 ข้อ คือ

- (1) เนื่องจากความต้องการพิเศษของสงครามเกาหลีลดลงอย่างฮวบฮาบและนโยบายการเร่งลดเงินเฟ้อของรัฐบาลทำให้เศรษฐกิจซบเซา
- (2) เนื่องจากสหรัฐอเมริกาได้เปิดยุคสงครามเย็น ดำเนินการปิดล้อมจีนและได้ปิดตลาดของจีนไว้

ภายใต้สภาวะเช่นนี้ รัฐบาลญี่ปุ่นมุ่งหวังที่จะใช้การชดใช้ค่าปฏิกรรมสงครามขยายตลาดในเอเชียอาคเนย์ เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของญี่ปุ่น นายโยชิโตะ อดีตนายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่นก็ได้กล่าวว่า “ใช้การชดใช้เป็นข้ออ้าง แทรกเข้าไปในพม่าก่อน แล้วขยายไปยังฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซียอย่างรวดเร็ว” “สำหรับญี่ปุ่นที่สูญเสียตลาดในจีนแล้ว สามารถหาตลาดเอเชียอาคเนย์มาทดแทนนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง” เนื่องจากการชดใช้ไม่ได้ใช้เป็นเงิน หากดำเนินการไปโดยการส่งเครื่องอุปโภคบริโภคหรือเครื่องจักรกล เป็นการส่งเสริมการส่งออกของญี่ปุ่น และเพื่อที่จะธำรงรักษาการส่งออก ญี่ปุ่นก็ต้องการกระตุ้นให้เศรษฐกิจภายในประเทศเจริญเติบโตขึ้น ดังนั้น การชดใช้ค่าปฏิกรรมให้แก่ประเทศเอเชียอาคเนย์นั้น ก็ได้ผลักดันให้เศรษฐกิจญี่ปุ่นพัฒนาไปโดยตรง

2. ในช่วงทศวรรษ 1970 และ 1980 ได้เปลี่ยนจากอิทธิพลทางเศรษฐกิจมาเป็นอิทธิพลทางการเมือง

ทศวรรษ 1970 และ 1980 นโยบายญี่ปุ่นต่อเอเชียอาคเนย์เปลี่ยนแปลงไปมาก เป็นนโยบายที่มีลักษณะที่มีทฤษฎี อย่างมีระบบ อย่างต่อเนื่องและสมบูรณ์ ลัทธิฟูกุตะเป็นทฤษฎีที่มีลักษณะเป็นตัวเด่นมากที่สุดในช่วงนี้

ในช่วงนี้ นโยบายต่อประเทศเอเชียอาคเนย์ของญี่ปุ่น ที่สำคัญมีเป้าหมาย 2 ประการ คือ (ก) ทำให้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศในเอเชียอาคเนย์ลึกซึ้งขึ้น ส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศต่าง ๆ ในเอเชียอาคเนย์ (ข) ใช้อิทธิพลทางเศรษฐกิจอันแข็งแกร่งในเอเชียอาคเนย์ แสวงหาอำนาจทางการเมืองในภูมิภาคนี้ แล้วค่อย ๆ พัฒนาประเทศญี่ปุ่นให้เป็นประเทศมหาอำนาจทางการเมือง ญี่ปุ่นได้ใช้มาตรการอย่างต่อเนื่องและอย่างมีระบบ เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมาย 2 ประการนี้

ในด้านนโยบายเศรษฐกิจ ที่สำคัญคือ เพิ่มการลงทุนโดยตรง ส่งเสริมการค้าขายทางทวิภาคี และเพิ่มความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจของรัฐบาล เราขอยกเอาความช่วยเหลือในการพัฒนาเศรษฐกิจที่ทางการญี่ปุ่นเสนอนั้นเป็นตัวอย่าง ปี ค.ศ. 1975 ความช่วยเหลือที่ญี่ปุ่นให้แก่ประเทศในเอเชียอาคเนย์รวมทั้งหมดมีถึง 426 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี ค.ศ. 1989 ได้เพิ่มขึ้น

ถึง 2,226 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เป็น 32.8% ของจำนวนเงินให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศทั้งหมดของญี่ปุ่นในปีนั้น ญี่ปุ่นก็ได้กลายเป็นประเทศที่ให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศเอเชีย-อาคเนย์มากประเทศหนึ่ง ปี ค.ศ. 1988 ฟิลิปปินส์ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลญี่ปุ่นเป็น 67.7% ของจำนวนเงินช่วยเหลือในการพัฒนาทั้งหมดที่ได้รับจากรัฐบาลประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกประเทศอื่น ๆ ในเอเชียอาคเนย์ที่ได้รับความช่วยเหลือจากญี่ปุ่นคิดเป็นสัดส่วนที่ได้รับความช่วยเหลือทั้งหมดดังนี้ ประเทศไทยเป็น 70.2% มาเลเซียเป็น 25.7% บรูไนเป็น 87.7% สิงคโปร์เป็น 54.3% อินโดนีเซียเป็น 65.8% พม่าเป็น 78% ลาวเป็น 19.4% เวียดนามเป็น 2.4% กัมพูชาเป็น 8.8%⁶ ในด้านการค้า ญี่ปุ่นได้กลายเป็นคู่ค้าสำคัญที่สุดของประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ในเอเชียอาคเนย์ การพึ่งพาตลาดญี่ปุ่นของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นับวันจะมีมากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ในปี ค.ศ. 1990 สินค้าที่ประเทศในเอเชียอาคเนย์ส่งออกไปยังญี่ปุ่นมีสัดส่วนดังนี้ คือ อินโดนีเซีย 42.1% ฟิลิปปินส์ 20.4% ไทย 17% มาเลเซีย 15.3% สิงคโปร์ 9% บรูไน 51% เวียดนาม 42.1%⁷ ในด้านการลงทุนโดยตรง ยอดเงินลงทุนในประเทศอาเซียน 6 ประเทศของญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 1986 มีถึง 856 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ปี ค.ศ. 1987 เพิ่มขึ้นเป็น 1,524 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เมื่อเทียบกับปี ค.ศ. 1986 แล้ว เพิ่มขึ้น 78% ในปี ค.ศ. 1988 เพิ่มขึ้นถึง 2,713 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือเพิ่มขึ้น 78% ปี ค.ศ. 1989 เพิ่มขึ้นเป็น 4,684 ล้านดอลลาร์สหรัฐ⁸

ทางด้านการเมืองนั้น ญี่ปุ่นก็กำลังเริ่มเปลี่ยนบทบาทจากด้านเศรษฐกิจมาเป็นการเมืองมากขึ้นพร้อมกับสถานการณ์ทางการเมืองในเอเชียอาคเนย์ที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนจากการเปลี่ยนแปลงท่าทีของญี่ปุ่นต่อปัญหา กัมพูชา ก่อนตอนกลางของทศวรรษ 1980 นั้น นโยบายที่สำคัญของญี่ปุ่นที่มีต่อปัญหา กัมพูชาคือ “สนับสนุนความพยายามของประเทศอาเซียนที่แก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี” โดยทางอ้อม เร่งให้ความช่วยเหลือชนิดต่าง ๆ แก่ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศที่อยู่แนวหน้า แต่นับตั้งแต่ตอนปลายของทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา ญี่ปุ่นได้เปลี่ยนแปลงจากวิธีทางอ้อมมาเป็นทางตรง พยายามแสดงบทบาททางการเมืองในการแก้ปัญหา กัมพูชาด้วยสันติวิธีโดยผ่านวิถีทาง 3 ประการดังนี้

1. ผ่านวิถีทางด้านการทูต เช่น ในเวลาที่ผู้นำของรัฐบาลไปเยี่ยมต่างประเทศ เอาปัญหากัมพูชาเป็นปัญหาที่สำคัญปัญหาหนึ่งที่ทั้ง 2 ฝ่ายจะอภิปราย บรรยายท่าทีของญี่ปุ่นที่มีต่อปัญหากัมพูชาให้แก่ประเทศที่ไปเยี่ยมฟัง ดำเนินการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันกับประเทศที่เกี่ยวข้อง

2. เြงติดต่อและสนทนากับประเทศเวียดนาม ในช่วงตอนกลางของทศวรรษ 1970 ญี่ปุ่นก็พยายามปรับปรุงความสัมพันธ์กับเวียดนามด้วยวิธีการต่าง ๆ นานา อย่างเข้าตอนปลายของทศวรรษ 1980 ญี่ปุ่นติดต่อกับเวียดนามมากขึ้นกว่าก่อน ขอยกการค้าขายของทั้ง 2 ประเทศเป็นตัวอย่าง ก่อนหน้าที่เวียดนามส่งทหารเข้ารุกรานกัมพูชาในปลายปี ค.ศ. 1978 นั้น (ทหารเวียดนามได้ถอนกำลังออกไปในเดือนกันยายน ค.ศ. 1989) มูลค่าการค้าระหว่างญี่ปุ่นกับเวียดนามมีเพียง 200 ล้านดอลลาร์สหรัฐ พอถึงปี ค.ศ. 1989 ได้เพิ่มขึ้นถึง 515 ล้านดอลลาร์สหรัฐ การที่ญี่ปุ่นพยายามติดต่อกับเวียดนามในระยะนั้นเคยก่อให้เกิดความสงสัยขึ้นจากสหรัฐอเมริกาและกลุ่มประเทศอาเซียน แต่ญี่ปุ่นเห็นว่ากฎเกณฑ์สำคัญในการแก้ปัญหาอินโดจีนคือ เวียดนาม ญี่ปุ่นจึงยื่นกรานติดต่อและสนทนากับเวียดนาม เห็นว่าอาจจะเป็นผลดีต่อการเปลี่ยนแปลงจุดยืนของเวียดนาม

3. เสนอแผนการสันติภาพในการแก้ไขปัญหากัมพูชา ในปี ค.ศ. 1990 ญี่ปุ่นเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมเจรจากันปัญหากัมพูชา ซึ่งมีฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมที่โตเกียว เดือนมิถุนายน ปี ค.ศ. 1991 นาคายามา รัฐมนตรีต่างประเทศญี่ปุ่นได้ไปเยือนเวียดนาม กระตุ้นให้เวียดนามรับข้อเสนอสันติภาพของญี่ปุ่น ญี่ปุ่นยังได้แสดงท่าทีต่อเวียดนามว่า หลังบรรลุซึ่งสันติภาพในกัมพูชาแล้ว ญี่ปุ่นจะให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ประเทศต่าง ๆ ในอินโดจีน ช่วยเหลือประเทศเหล่านี้ บูรณะเศรษฐกิจของประเทศ

แต่อย่างไรก็ตาม กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว นโยบายของญี่ปุ่นที่มีต่อประเทศในเอเชียอาคเนย์ในทศวรรษ 1970 และ 1980 นี้ ยังเน้นหนักในด้านเศรษฐกิจ ถึงแม้ว่าญี่ปุ่นเองอยากจะแสดงบทบาทอันสำคัญทางการเมืองในภูมิภาคนี้ก็ตาม แต่เนื่องจากเหตุผลต่าง ๆ นานา ญี่ปุ่นยังคงสุขุมรอบคอบและระมัดระวัง ในเวลาใช้อิทธิพลทางการเมือง นักวิชาการของมาเลเซียผู้หนึ่งชี้ว่า “ในขณะที่ญี่ปุ่นแสดงบทบาทอันสำคัญทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียอาค-

เนย์ ก็ส่งงานทำที่ทางการเมืองที่มีต่อภูมิภาคนี้ การร่วมกิจการทางการเมืองที่มีจำกัดของญี่ปุ่นจึงไม่ได้ทำให้กลุ่มประเทศอาเซียนวิตกกังวล นายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่นในระยะหลายปีนี้ ต่างหวังที่จะสร้างความสัมพันธ์อันสนิทสนมกับอาเซียน เมื่อญี่ปุ่นจะมีข้อตกลงอะไรที่มีผลกระทบกระเทือนต่อภูมิภาคนี้ ก็จะต้องคำนึงถึงจุดยืนของอาเซียนก่อน”

กล่าวโดยสรุปแล้ว ถ้าเราดูจากนโยบายทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจของญี่ปุ่นที่มีต่อประเทศไทยและสมาชิกอาเซียนอื่น ๆ ในระยะที่ผ่านมาแล้ว จะเห็นได้ว่า การลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยและประเทศอาเซียนอื่น ๆ นั้น นอกจากมีวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจแล้วยังมีความต้องการทางการเมืองและด้านการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งต่าง ๆ ภายในประเทศญี่ปุ่นด้วย

การลงทุนของญี่ปุ่นได้นำผลประโยชน์อะไรบ้างมาให้แก่เมืองไทยและมีผลกระทบกระเทือนทางด้านลบอะไรบ้าง

จากข้อมูลที่ได้อ่านได้เห็นมา และเรื่องราวที่ได้ยินมา เกี่ยวกับปัญหานี้ คนไทยเองก็มีทัศนะของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ที่ไม่เหมือนกัน เช่น กลุ่มข้าราชการมีความเห็นว่า การลงทุนของญี่ปุ่นมีผลต่อการพัฒนาประเทศและการเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจไทย เห็นว่าความกังวลเรื่องการลงทุนของญี่ปุ่นจะอยู่ในกรณีเฉพาะอย่างเท่านั้น ส่วนนักการเมืองเชื่อว่า ญี่ปุ่นสามารถมีบทบาทมากต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออกซึ่งมีเกียรติภูมิชาติ ตลอดจนพัฒนาท่าเรือน้ำลึกเพื่อการส่งออก นักธุรกิจและนักการธนาคารต่างมีความเห็นในแง่ดี ต่อผลของการลงทุนจากญี่ปุ่นเช่นเดียวกับนักการเมืองและข้าราชการ สำหรับนักวิชาการมีทัศนะทั้งในแง่บวกและลบ โดยทั่วไปแล้วเห็นว่า การลงทุนของญี่ปุ่นมีประโยชน์และบทบาทในการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทย แต่ก็มีนักวิชาการหลาย ๆ คนเห็นว่า ผลของการขยายตัวของการลงทุนและการค้า นำโดยการลงทุนจากญี่ปุ่นนั้น จะทำให้เศรษฐกิจไทยต้องพึ่งพิงเศรษฐกิจของญี่ปุ่นมากขึ้น และก่อให้เกิดปัญหาการขาดดุลการค้ามากขึ้นอีกด้วย มีบุคคลบางกลุ่มยังเห็นว่า การลงทุนของญี่ปุ่นในด้านอุตสาหกรรมจะก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมเป็นพิษ ญี่ปุ่นเอาวัตถุดิบไทยมากเกินไปในการค้าและการลงทุน ฯลฯ

เกี่ยวกับปัญหาข้อนี้ ผู้เขียนเห็นด้วยกับนักวิชาการคนไทยบางท่านว่า การมองปัญหานี้ ที่ถูกต้องควรมองทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายญี่ปุ่น อย่างน้อยเราต้องยอมรับความจริงว่า ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจเป็นเรื่องของการแสวงหาผลประโยชน์จากกันและกัน ไม่ใช่ให้ความช่วยเหลือและสังคมสงเคราะห์ ญี่ปุ่นจะต้องได้ประโยชน์จากไทยแน่ ๆ ถ้าไม่ได้เขาก็จะไม่มา แต่ปัญหาก็คือที่ว่าประโยชน์นี้ อยู่ในขอบเขตที่ควรมีควรได้หรือไม่ และฝ่ายไทยเองได้รับประโยชน์จากความสัมพันธ์นี้บ้างหรือเปล่า

ไทยได้รับผลประโยชน์อะไรบ้างจากการลงทุนของญี่ปุ่น นี่อาจพูดได้หลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านอุตสาหกรรม ด้านการค้า การสร้างงาน ด้านเพิ่มรายได้ให้แก่ประเทศชาติและประชาชน ด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยีเป็นต้น ซึ่งอาจสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การลงทุนของญี่ปุ่นมีส่วนก่อให้เกิดอุตสาหกรรมใหม่ ๆ ขึ้นในไทยมากมายหลายชนิด ในทศวรรษ 1960 อุตสาหกรรมของไทยส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมบริโภคและประกอบชิ้นส่วน ผลิตภัณฑ์ สิ่งทอ เครื่องไฟฟ้า รถยนต์ จักรยานยนต์ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 เป็นต้นมา ก็มีการลงทุนในกิจกรรมที่ผลิตชิ้นส่วนและสินค้าขั้นกลางขึ้นบ้าง และมีการลงทุนผลิตเพื่อการส่งออกบ้าง แต่ก็อยู่ในขอบเขตจำกัดมาก จนกระทั่งปี ค.ศ. 1985 - 1986 เป็นต้นมา พร้อมกับการลงทุนของญี่ปุ่นและประเทศอื่น ๆ ในไทยเพิ่มมากขึ้นก็มีการลงทุนเพื่อการส่งออกเพิ่มมากขึ้น

2. เพิ่มรายได้ให้แก่ประเทศ เมื่อมีนักธุรกิจต่างประเทศเข้ามาลงทุน ก็สามารถเก็บภาษีรายได้และภาษีอื่น ๆ จากเขา โดยเฉพาะในหลายปีมานี้ โครงการลงทุนของต่างประเทศรวมทั้งของญี่ปุ่นที่ได้รับอนุมัติจากรัฐบาลไทย ส่วนมากเป็นโครงการลงทุนเพื่อการส่งออก จำนวนเงินที่ญี่ปุ่นลงทุนในไทยมีสัดส่วนค่อนข้างมาก บางปีมีมากถึง 50% ขึ้นไปของจำนวนเงินลงทุนจากต่างประเทศทั้งหมด และโครงการลงทุนของญี่ปุ่นเหล่านี้มี 80% เป็นโครงการที่ผลิตเพื่อการส่งออก ดังนั้น การลงทุนของญี่ปุ่นมีบทบาทอันสำคัญในการเพิ่มรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศให้แก่ไทยและช่วยเพิ่มปริมาณการส่งออก

3. การลงทุนช่วยสร้างวิสาหกิจใหม่ ๆ ได้สร้างโอกาสอันดีให้ประชาชนเข้าทำงาน ตามข้อมูลที่ได้จากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนแห่งประเทศไทย ในระยะเวลา 5 ปีนั้น ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1986 ถึงเดือนกันยายนปี ค.ศ. 1990 มีชาวไทย 5 หมื่นคนได้เข้าทำงานในวิสาหกิจที่ลงทุน

โดยญี่ปุ่น ตามความคาดคะเนของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1960 จนกระทั่งปัจจุบัน วิสาหกิจที่ร่วมทุนกับญี่ปุ่นในเมืองไทยได้จ้างคนงาน (เป็นตัวเลขที่คิดสะสม) รวมประมาณ 2 แสนคน ในเวลาเดียวกันกับการลงทุนทั้งภายในประเทศภายนอกประเทศ ซึ่งรวมทั้งทุนญี่ปุ่น ด้วย นับวันจะเพิ่มมากขึ้น รายได้ของผู้ทำงานก็มากขึ้นทุกที คุณภาพชีวิตของประชาชนก็พลอยดีขึ้น คนต่างประเทศที่เคยได้มาเยือนเมืองไทย และได้มีโอกาสไปชมทั้งกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด โดยเฉพาะจังหวัดที่อยู่ห่างไกลกรุงเทพฯ แล้ว ย่อมมีภาพประทับใจว่ากรุงเทพฯ เจริญ ประชาชนที่อยู่ในกรุงเทพฯ และจังหวัดที่อยู่รอบ ๆ ค่อนข้างร่ำรวยโดยเฉพาะเขตที่มีอุตสาหกรรมมาก ๆ แต่ภาคอีสาน และภาคเหนือของไทย โดยเฉพาะชาวเขายังยากจนมาก ข้าวที่ปลูกได้ไม่พอกิน บ้านเรือนที่อาศัยอยู่แคบ ๆ บางครอบครัวมีปู่ ย่า ตา ยาย และพวกลูก ๆ หลาน ๆ 3 - 4 ชีวิตแออัดอยู่ในเรือนเดียวกัน เสื้อผ้าที่สวมใส่ก็กระรุ่งกระริ่ง เมื่อเปรียบเทียบกับเขตกรุงเทพฯ แล้ว ต่างกันลิบลับ แต่เนละการที่กรุงเทพฯ และจังหวัดที่อยู่รอบ ๆ มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นนั้น ไม่ได้หมายความว่า เป็นผลพวงของการลงทุนญี่ปุ่นแต่ฝ่ายเดียว

4. การลงทุนของญี่ปุ่นจะมีส่วนช่วยให้ประเทศไทยพัฒนาแรงงานไทยให้มีคุณภาพและสามารถเป็นกำลังสำคัญที่จะพัฒนาเศรษฐกิจของไทยต่อไปในภายหน้า เมื่อคนญี่ปุ่นจ้างคนงานไทยเข้าไปทำงานในโรงงานที่ร่วมทุนของเขา ก็จะต้องอบรมให้คนเหล่านี้เรียนรู้วิธีการทำงาน อย่างน้อยเทคโนโลยีทางการผลิต ญี่ปุ่นก็ต้องถ่ายทอดให้ มิฉะนั้น การผลิตของโรงงานจะดำเนินต่อไปไม่ได้ ตามข้อมูลที่ได้พบได้เห็น เกี่ยวกับเรื่องถ่ายทอดเทคโนโลยีและการบริหารงานนั้น ยังมีปัญหาอยู่มาก นักธุรกิจ ข้าราชการ หรืออาจารย์ในมหาวิทยาลัยจำนวนไม่น้อยมีความเห็นว่า ผู้ลงทุนญี่ปุ่นไม่ได้พยายามที่จะให้หรือถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเทคนิคและเทคโนโลยีแก่ผู้ร่วมลงทุนไทยแต่อย่างใดเลย และไม่ได้เปิดโอกาสให้คนไทยเข้าไปร่วมในการบริหารงาน ทุกคนต่างหวังว่า นักลงทุนญี่ปุ่นควรจะให้โอกาสในเรื่องนี้มากขึ้น เชื่อว่า ปัญหานี้ควรจะแก้ไขได้ในที่สุด เมื่อผ่านความพยายามของทั้ง 2 ฝ่าย

5. การลงทุนของญี่ปุ่นได้มีส่วนช่วยให้ประเทศไทยพัฒนาเศรษฐกิจด้วยความเร็วสูง ผลักดันให้ไทยก้าวเข้าสู่ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ การลงทุนโดยตรงของบริษัทญี่ปุ่น ไม่เพียงแต่เป็นการโยกย้ายทางการเงินทุนอย่างเดียว หากเป็นการโยกย้ายทั้งหมด ซึ่งประกอบด้วยอุปกรณ์และเทคโนโลยี วิธีการประกอบชิ้นส่วน และการบริหารงาน เป็นต้น ประเทศที่รับการลงทุนควร

ให้หรือสามารถใช้เทคนิคและเทคโนโลยี วิธีการบริหารและเงินธนาคารในการประกอบอันก้าวหน้าของญี่ปุ่นให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของตน ผลักดันให้ประเทศของตนกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมที่เป็นแบบทันสมัย แต่เท่าที่ทราบเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ มีความคืบหน้าไม่มากนัก

อย่างไรก็ตาม กล่าวโดยสรุปแล้ว การลงทุนของญี่ปุ่นมีผลทางด้านบวก แต่ผลทางด้านลบก็มีอยู่เช่นกัน สำหรับประเทศไทยที่สำคัญคือ

1. การลงทุนของบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย มีแผนการผลิตสินค้าและการตลาดของญี่ปุ่นเอง ทำให้ไทยไม่ได้รับผลประโยชน์ทางด้านตลาด กลายเป็นแหล่งที่ผลิตสินค้าตามที่ญี่ปุ่นสั่งเท่านั้น นอกจากนั้น การลงทุนของต่างชาติรวมทั้งญี่ปุ่นในรูปของบริษัทข้ามชาติที่มีการค้าและการลงทุนที่ครบวงจร จะทำให้ผลกำไรที่ได้ไปตกอยู่ในมือของชาวญี่ปุ่นและชาวต่างชาติเป็นส่วนใหญ่ ไทยได้แค่ภาษีและค่าแรงเท่านั้น
2. การลงทุนของญี่ปุ่นในอุตสาหกรรมโดยเฉพาะอุตสาหกรรมเคมี จะก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมเป็นพิษ โรงงานอุตสาหกรรมเคมี ถ้าไม่ควบคุมอย่างใกล้ชิด ไม่มีมาตรการอันเด็ดขาด ไม่ได้กำจัดของเสีย จะทำให้น้ำในทะเลและแม่น้ำเสียไป ปลาตายหรือไม่ตายก็กินไม่ได้ ทำอากาศเป็นพิษ ทำให้พืชผักต้นไม้บริเวณใกล้ ๆ โรงงานเหี่ยวหรือเฉาตาย ประชาชนที่อยู่รอบ ๆ ต้องได้รับความเดือดร้อน สำหรับประเทศที่รับการลงทุนแล้ว อาจได้ไม่เท่าเสีย
3. สัดส่วนการลงทุนของต่างประเทศมากเกินไป โดยเฉพาะทุนของญี่ปุ่นการลงทุนเหล่านี้ มักจะเป็นการลงทุนในอุตสาหกรรมที่สำคัญ ทำให้เกิดการครอบงำทางเศรษฐกิจของประเทศชาติ นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1986 เป็นต้นมาจนถึงปี ค.ศ. 1992 รวม 7 ปี การลงทุนสุทธิของญี่ปุ่นในประเทศไทยมีสัดส่วนมากเป็นอันดับหนึ่ง ถึง 6 ปี บางปีมีสัดส่วนมากถึง 50% ขึ้นไป (เช่นปี ค.ศ. 1988 เป็น 52.2%) ตามความคาดหมายของฝ่ายญี่ปุ่น การลงทุนทางด้านเครื่องอุปกรณ์ของญี่ปุ่นในไทยเป็น 10% ของการลงทุนเครื่องอุปกรณ์ทั้งหมดในประเทศไทย ปริมาณผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรมที่ส่งออกในปี ค.ศ. 1987 - 1989 ของไทยมี 40% เป็นสินค้าที่ผลิตโดยวิสาหกิจร่วมทุนของญี่ปุ่น นี่แสดงให้เห็นว่า ทุนของญี่ปุ่นในไทยโดยเฉพาะในด้านอุตสาหกรรมมีอัตราส่วนที่สูงมาก วิสาหกิจที่ลงทุนโดยต่างประเทศเหล่านี้ มีเป้าหมายในการผลิตของ

เขาเอง ไม่ได้ปฏิบัติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของไทยอย่างเต็มที่ นี่ก็มีส่วนกระทบกระเทือนต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ส่วนการถูกรวบงำทางเศรษฐกิจจากญี่ปุ่นเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่พ้น ทั้ง ๆ ที่ในสมัยที่การลงทุนของญี่ปุ่นในไทยยังไม่มากเป็นอันดับหนึ่งอย่างในทุกวันนี้ ก็ได้เห็นชัดอยู่แล้ว จากการศึกษาของนักวิชาการของชาวญี่ปุ่นเองพบว่า “หลังปี ค.ศ. 1969 บริษัทของญี่ปุ่นคุมการผลิตค้าขายสังเคราะห์ชนิดต่าง ๆ ประมาณ 70 - 100% กระดาษ 100% รถจักรยานยนต์ 100% รถยนต์ 71% หมึกพิมพ์ 100% ตู้เย็น 83% แอร์ 75% และ พลาสติก 47%” เป็นต้น ผลก็คืออุตสาหกรรมเหล่านี้จะพัฒนาได้เร็วหรือช้า ต้องขึ้นอยู่กับการลงทุนของต่างประเทศว่ามากหรือน้อย จากสภาวะเหล่านี้ เราเห็นได้ชัดว่า การลงทุนจากต่างประเทศมากเกินไปโดยเฉพาะในมืองเชียงใหม่ไปกับประเทศใดประเทศหนึ่ง ก็จะทำให้ประเทศตนตกอยู่ในฐานะที่ต้องพึ่งพา เศรษฐกิจและการลงทุนของประเทศนั้นมากยิ่งขึ้น ย่อมมีความเสียหายต่อเศรษฐกิจของประเทศชาติที่มีอาจพัฒนาได้ด้วยตัวเอง

4. การลงทุนของญี่ปุ่นในไทยทำให้ดุลการชำระเงินของไทยเลวลงกว่าเดิมมาก สาเหตุที่ทำให้ไทยขาดดุลการค้ากับญี่ปุ่นเป็นจำนวนมหาศาลนี้ ที่สำคัญคือ ไทยกำลังอยู่ในขั้นพัฒนา อุตสาหกรรมต้องการนำเข้าสินค้าประเภททุน วัสดุอุปกรณ์การผลิตและวัตถุดิบจากญี่ปุ่นเป็นจำนวนมาก สินค้าส่งออกของไทยไปยังญี่ปุ่นส่วนใหญ่เป็นสินค้าเกษตร การให้ความช่วยเหลือในอดีตของญี่ปุ่น ส่งผลให้ไทยต้องนำเข้าจากญี่ปุ่นมาก การกีดกันสินค้าเข้าของญี่ปุ่นในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น ทำให้ไทยส่งออกน้อย แต่สั่งเข้ามามาก ต้องขาดดุลการค้ากับญี่ปุ่นเป็นจำนวนไม่น้อยทุกปี เช่น การค้าไทยกับญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 1984 ไทยส่งสินค้าออกไปยังญี่ปุ่นเป็น 22,787 ล้านบาท นำเข้าจากญี่ปุ่นเป็น 66,059 ล้านบาท ไทยขาดดุลการค้า 43,272 ล้านบาท เกือบ 2 เท่าตัวของการส่งออก, ปี ค.ศ. 1985 ส่งออก 25,828 ล้านบาท ซื้อเข้า 66,587 ล้านบาท ไทยขาดดุล 40,759 ล้านบาท เป็น 1.58 เท่าของการส่งออก, ปี ค.ศ. 1988 ส่งออก 64,412 ล้านบาท ซื้อเข้า 148,905 ล้านบาท ไทยขาดดุลการค้ากับญี่ปุ่น 84,493 ล้านบาท เป็น 1.3 เท่าของการส่งออก

จากจุดนี้ เราสังเกตได้ว่าการขยายการลงทุนของญี่ปุ่นในไทยไม่ได้ช่วยแก้ไขปัญหาคาดดุลการค้ากับญี่ปุ่นที่เป็นจำนวนมหาศาลได้ ข้างนี้ยังทำให้การขาดดุลเพิ่มมากขึ้นอีก

แนวโน้มการลงทุนในไทยของญี่ปุ่นในอนาคต

ทุกคนย่อมมองเห็นอยู่แล้วว่า ญี่ปุ่นไม่เพียงแต่จะเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจเท่านั้น หากยังมีเป้าหมายเป็นประเทศมหาอำนาจทางการเมืองอีกด้วย หวังที่จะมี “บทบาทที่เป็นศูนย์กลาง” ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ การที่ญี่ปุ่นจะแสดงบทบาทอันสำคัญในด้านการเมืองในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์นั้น นายโคฟู โทซึกิ อดีตนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นได้กล่าวคำปราศรัยที่สิงคโปร์ เมื่อวันที่ 3 เดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1991 ว่า “ในยุคที่ระเบียบสากลโลกเกิดการเปลี่ยนแปลงอันสำคัญ ข้าพเจ้ารู้สึกว่ามีหวังให้ญี่ปุ่นสร้างคุณูปการอันใหญ่หลวงให้แก่ย่านเอเชียและแปซิฟิก การอุทิศคุณูปการชนิดนี้ ไม่เพียงแต่อยู่ในด้านเศรษฐกิจเท่านั้น หากยังอยู่ในด้านการเมืองด้วย” ญี่ปุ่นคิดจะ “แสดงตัวละครทางการเมืองที่เข้มแข็งตัวหนึ่ง” ในภูมิภาคนี้ “ญี่ปุ่นซึ่งเป็นประเทศสันติภาพ ควรจะทำหน้าที่ ๗ แสดงตัวละครทางด้านการเมืองที่เหมาะสม” “เมื่อเปรียบเทียบกับทวีปยุโรปแล้ว ลักษณะพิเศษทางด้านการเมืองอันสำคัญในย่านเอเชีย-แปซิฟิกคือ ยังคงมีความขัดแย้ง มีกรณีพิพาทและปัญหาที่ยังแก้ไขไม่ได้ตกค้างอยู่มากมาย..... ตอนที่ปัญหาเหล่านี้ยังแก้ไขไม่ได้ สันติภาพและเสถียรภาพอันแท้จริงยังไม่เกิดขึ้น ญี่ปุ่นได้กระทำการอย่างเข้มแข็ง และอุทิศกำลังของตนเพื่อแก้ไขความขัดแย้งและกรณีพิพาทในภูมิภาค ญี่ปุ่นปักใจที่จะสร้างคุณูปการอันใหญ่หลวงในด้านนี้”⁹

จากคำพูดเหล่านี้เราเห็นได้ชัดว่า ญี่ปุ่นต้องการภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ เขาต้องสนใจภูมิภาคนี้ต่อไปในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นวัตถุประสงค์ในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศญี่ปุ่นเองหรือการบรรลุเป้าหมายที่จะเป็นมหาอำนาจทางการเมืองของโลกของญี่ปุ่นก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่า ภูมิภาคเอเชียอาคเนย์สำหรับญี่ปุ่นแล้ว มีฐานะและบทบาทสำคัญเหมือนกับทวีปลาตินอเมริกาสำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา

สำหรับประเทศไทยแล้ว ในด้านเศรษฐกิจ จะไม่ปฏิเสธการลงทุนของญี่ปุ่น เพราะไทยต้องการอุปกรณ์และเทคโนโลยีของญี่ปุ่น ต้องการความช่วยเหลือจากญี่ปุ่น ต้องการค้าขายกับญี่ปุ่น จากสภาพการณ์เช่นนี้ เราได้มองเห็นอย่างชัดเจนแล้วว่า การลงทุนและตลาดของญี่ปุ่นสำหรับประเทศไทยแล้วมีความสำคัญแค่ไหนเพียงไร

เมื่อเป็นเช่นนี้ เราก็คงจะคาดคิดว่าในอนาคตการค้าการลงทุนของญี่ปุ่นในไทยคงจะมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น อย่างไม่ต้องสงสัย ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าปรารถนา แต่ความปรารถนาและความเป็นไปได้ไม่เท่ากับสิ่งที่ปรากฏเป็นจริงอยู่แล้ว ถ้าจะทำให้ความปรารถนานี้ปรากฏเป็นจริงโดยไม่มีปัญหามากนัก นักลงทุนฝ่ายญี่ปุ่นก็ต้องแก้ไขข้อขัดแย้งและปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการค้าและการลงทุน เช่น

1. ปัญหาการเกิดผลกำไรในการลงทุนกับการยกระดับคุณภาพชีวิตของกรรมกรให้สูงขึ้น นักธุรกิจญี่ปุ่นที่มาลงทุนในไทยก็เปรียบเสมือนนักธุรกิจของเอกชนทั่วไป ซึ่งย่อมจะมุ่งเอาผลกำไรเป็นหลัก เป็นสิ่งที่สามารถเข้าใจได้ แต่บริษัทญี่ปุ่นที่มาลงทุนในไทยเป็นบริษัทข้ามชาติ คนที่มาดำเนินงานก็เป็นตัวแทนของบริษัทและประเทศญี่ปุ่น ซึ่งไม่เหมือนกันกับนักธุรกิจเอกชนของไทย ถ้าหากว่านักธุรกิจของไทยแก้ไขปัญหานี้ไม่ได้ เป็นความขัดแย้งระหว่างหมู่เหล่าของปวงชนชาวไทยภายในประเทศ หากนักธุรกิจญี่ปุ่นจัดการไม่ดีก็จะเป็นเรื่องใหญ่ เป็นความขัดแย้งระหว่างประเทศ และเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเดือดแค้นในหมู่ประชาชนคนไทยได้ง่าย ดังนั้น การมีแต่หาผลกำไร เอาไว้เอาเปรียบประเทศที่ไปลงทุนมากเกินไป โดยไม่คำนึงถึงสวัสดิการและยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของกรรมกรให้สูงขึ้นนั้นย่อมจะก่อให้เกิดความเดือดแค้นในหมู่ประชาชนในประเทศที่ไปลงทุน เป็นอุปสรรคต่อการค้าและการลงทุนของญี่ปุ่นเอง

2. ความสัมพันธ์ระหว่างผลประโยชน์ของนักลงทุนญี่ปุ่นกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย นอกจากจะต้องสนใจในการปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของคนงานให้ดีขึ้นแล้ว การลงทุนและการผลิต ควรต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของไทย เพราะการลงทุนนี้มีผลกระทบต่อโครงสร้างอุตสาหกรรม ดุลการค้าและดุลการชำระเงิน การจ้างงานและเทคโนโลยีของประเทศไทย ควรต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกัน ควรมีการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้มาก การมีแต่หาผลกำไรอย่างเดียวย่อมไปไม่รอด

3. สนใจในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างการพัฒนาทางการผลิต หาผลกำไรกับการกำจัดมลภาวะ การป้องกันมิให้สภาพแวดล้อมเป็นพิษ เป็นสิ่งที่ประชาชนชาวไทยระมัดระวังอย่างยิ่งและจับตาดูอยู่ทุกขณะในทุกวันนี้ เกี่ยวกับปัญหาสภาพแวดล้อมเป็นพิษ เนื่องจากขาดมาตรการในการกำจัดของเสียน้ำเสียที่ปล่อยออกมาจากโรงงานอุตสาหกรรมมาแต่ต้น

ญี่ปุ่นเองก็ได้รับความเสียหายแล้วน่าจะรู้ผลร้ายของมัน ไม่ควรให้ไทยกลายเป็นญี่ปุ่นที่ 2 ไป ถ้าปัญหานี้แก้ไขไม่ได้ ย่อมถูกประชาชนชาวไทยคัดค้านจนกระทั่งมีการต่อต้านอย่างรุนแรง เหมือนกับประชาชนญี่ปุ่นต่อต้านมาแล้วอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อันที่จริงแล้วความคิดที่ชี้นำในการแก้ไขปัญหานี้ของบุคคลบางคนของญี่ปุ่นไม่ค่อยจะถูกต่อนัก เช่น นายอิโรชิ อิมามิ ที่เคยเป็นอุปนายกสมาคมอุตสาหกรรมโซดาไฟและประธานคณะกรรมการวางแผนป้องกันปัญหาที่เกิดจากสารปรอท เคยให้สัมภาษณ์ไว้ในวารสาร “เทคนิคและพอลลูชัน” ฉบับเดือนพฤศจิกายน ปี ค.ศ. 1973 ว่า “..... การเอาใจใส่ตรวจสอบความปลอดภัยของสารสังเคราะห์ทางเคมีอย่างละเอียดเกินไป จะทำให้อุตสาหกรรมไม่เจริญเท่าที่ควร.....” ความคิดที่แยกว่านี้ยังมีอีก อาทิ ผู้จัดการบริษัทมิทซูบิชิยกะ ก็เคยพูดว่า “..... อีกหน่อยทางบริษัทจะไปทำกิจการแถบเอเชียอาคเนย์ เพราะนอกจากจะไม่ถูกประท้วงเรื่องของเสียแล้ว ค่าแรงก็ถูก หาตลาดก็ง่ายด้วย”¹⁰ ถ้านักลงทุนญี่ปุ่นมีความคิดที่ชี้นำอย่างผู้จัดการท่านผู้นี้ทุกคนและปฏิบัติตามนั้นแล้ว เชื่อว่า สภาวะการลงทุนของญี่ปุ่นในไทยและในประเทศอาเซียนอื่น ๆ จะไม่มีอนาคต

4. ต้องมีความจริงใจต่อกัน เพื่อที่จะส่งเสริมการลงทุนของต่างประเทศในไทยให้มากขึ้น รัฐบาลไทยได้บัญญัติและประกาศพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนโดยเฉพาะและให้สิทธิประโยชน์และความสะดวกต่าง ๆ ตามนโยบายการส่งเสริมการลงทุนแก่ชาวต่างประเทศไม่น้อย นี่ก็แสดงให้เห็นถึงความจริงใจของประเทศไทย หวังจะให้การลงทุนต่างชาติได้มีส่วนช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของตัวเอง จะได้ถ่ายทอดเทคโนโลยีได้สร้างโอกาสให้ประชาชนมีงานทำบ้าง แต่ความจริงใจของญี่ปุ่นเป็นอย่างไร เท่าที่สืบทราบ บริษัทบางบริษัทของญี่ปุ่นถือเอาประเทศไทยเป็นฐานการผลิตแท้ ๆ ย้ายโรงงานบางโรงงานที่ใช้เทคโนโลยีสูง และมีระบบอัตโนมัติมาตั้งในเมืองไทย ลักษณะพิเศษของโรงงานแบบนี้ใช้คนน้อย และคนที่ไปทำงานต้องมีความรู้สูง ดังนั้น คนไทยที่เข้าไปทำงานในโรงงานแบบนี้มีน้อย เรื่องการถ่ายทอดเทคโนโลยีระดับสูงมีน้อยมาก ยังมีบริษัทบางบริษัทเอาผลผลิตที่โรงงานผลิตได้ขนกลับไปลดราคาขายในญี่ปุ่น บางทีก็หาช่องโหว่ทางกฎหมาย เพื่อให้ได้รับประโยชน์มากขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องแก้ไข

ผู้เขียนเห็นว่า ถ้าหากนักลงทุนญี่ปุ่นสามารถแก้ไขปัญหาล่าช้าอย่างเรียบร้อยและอย่างสมเหตุสมผลแล้ว อนาคตการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยและประเทศอาเซียนอื่น ๆ คงจะสดใสมาก

ข้อเสนอแนะของผู้เขียน

จากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้อย่างชัดเจนแล้วว่า การลงทุนของต่างประเทศในประเทศไทย โดยเฉพาะการลงทุนของญี่ปุ่นนั้น ไทยมีส่วนได้ส่วนเสีย ส่วนได้เป็นสำคัญ แต่ส่วนเสียจะประมาทไม่ได้ น่าจะพยายามหาทางแก้ไขเสียอย่างน้อยอย่าให้มันขยายกว้างออกไป ปัญหาที่ควรสนใจแก้ไขอย่างจริงจังมีดังนี้

1. ควรใช้มาตรการที่มีผลปรับเปลี่ยนจากการที่ไทยพึ่งพาญี่ปุ่นทางเศรษฐกิจฝ่ายเดียว ไปสู่การพึ่งพาซึ่งกันและกัน ทุกคนย่อมทราบกันอยู่แล้วว่า ผลของการขยายตัวของการลงทุน และการค้าจากญี่ปุ่น ทำให้เศรษฐกิจของไทยต้องพึ่งพาเศรษฐกิจและตลาดของญี่ปุ่นมากขึ้น โดยเฉพาะในระยะ 6 - 7 ปีที่ผ่านมา การพึ่งพานี้ทวีความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ แนวโน้มการพัฒนาชนิดนี้จะก่อผลเสียในระยะยาว ดังนั้น มีความจำเป็นต้องใช้มาตรการอันเด็ดขาดเปลี่ยนจากฐานะที่พึ่งพาประเทศญี่ปุ่นฝ่ายเดียวมาเป็นฐานะพึ่งพาซึ่งกันและกัน หรือพึ่งพาน้อยลง ที่สำคัญคือ ควรต้องหาทางหลุดพ้นจากการครอบงำทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น ความรู้และประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ ได้บอกให้เราเห็นว่า ถ้าประเทศใดปราศจากเอกราชและความเป็นตัวของตัวเองทางเศรษฐกิจแล้ว ประเทศนั้นก็อาจจะเสียเอกราชทางการเมืองด้วย ไม่วันใดก็วันหนึ่ง

2. ควรคิดหาทางลดสภาพการขาดดุลการค้ากับญี่ปุ่นที่มีมหาศาล จากข้อมูลที่ได้พบได้เห็น ไทยขาดดุลการค้ากับญี่ปุ่นอย่างเรื้อรังจำนวนมากนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1965 ในปีนั้น ไทยขาดดุลการค้าญี่ปุ่น 2,841 ล้านบาท มากกว่ามูลค่าสินค้าที่ไทยส่งออกไปยังญี่ปุ่น 1 เท่ากว่า นับตั้งแต่นั้นมา การขาดดุลการค้ากับญี่ปุ่นก็เพิ่มขึ้นทุกปีจากการขาดดุลการค้าจำนวน 3,803 ล้านบาทในปี ค.ศ. 1966 เพิ่มขึ้น 19,787 ล้านบาทในปี ค.ศ. 1980 และเพิ่มขึ้นอีกถึง 84,493 ล้านบาทในปี ค.ศ. 1988 พร้อมกับมูลค่าการค้าระหว่างไทยกับญี่ปุ่นที่เพิ่มขึ้น การขาดดุลการค้ากับญี่ปุ่นของไทยก็เพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ สาเหตุการเสียเปรียบที่สำคัญ นอกจากมีส่วนเกี่ยวข้องกับการลงทุนและการกีดกันสินค้าเข้าของญี่ปุ่นในรูปแบบต่าง ๆ แล้ว ยังแสดงให้เห็นว่า ไทยเองก็เป็นคู่ค้าที่อ่อนแอและมีอำนาจต่อรองกับญี่ปุ่นน้อย สภาวะอันเสียเปรียบเช่นนี้ ควรคิดหาวิธีแก้ไขได้

3. ปัญหาการถ่ายทอดเทคโนโลยี เท่าที่ทราบ ธุรกิจที่ญี่ปุ่นเข้ามาร่วมลงทุน ให้ความสำคัญแก่เรื่องการถ่ายทอดเทคโนโลยีนี้้อยมาก จากข้อมูลที่เราหาได้และการสอบถามความเห็นจากองค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้อง บวกกันว่า หลายปีมานี้การเข้ามาร่วมทุนของญี่ปุ่นได้มีการถ่ายทอดเทคนิคทางการผลิตและเทคโนโลยีบางอย่าง เช่น ส่งคนมาฝึกสอนให้ในเวลาทำการผลิต ส่งคนงานไปรับการฝึกอบรมในประเทศญี่ปุ่นบ้าง แต่คนงานที่นักลงทุนญี่ปุ่นส่งไปรับการฝึกนี้มีจำนวนน้อยมาก และช่วงเวลาการฝึกก็สั้น (อย่างมาก 6 เดือน โดยทั่วไปน้อยกว่า 6 เดือน) การถ่ายทอดเทคนิคในการจัดการและอื่น ๆ ก็เป็นไปอย่างจำกัด ผู้ที่ได้เคยร่วมทำธุรกิจกับญี่ปุ่นเป็นเวลาหลายปี ส่วนมากหรือเกือบไม่มีใครเลยที่มีความสามารถที่จะดำเนินกิจการเองได้ ถ้าขาดผู้ชำนาญการญี่ปุ่น และฝ่ายญี่ปุ่นก็ขาดความกระตือรือร้นในการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่คนงานไทย นอกจากนี้เทคโนโลยีในการผลิตบางอย่าง เป็นที่ทราบกันเฉพาะฝ่ายบริหารของญี่ปุ่นเท่านั้น ซึ่งฝ่ายไทยไม่มีทางจะรับรู้ได้เลย นี่ก็พิสูจน์ให้เห็นว่าการหวังผลประโยชน์จากการลงทุนของญี่ปุ่น มีการนำเอาเทคโนโลยีขั้นสูงเข้ามาใช้ในการผลิต แล้วจะถ่ายทอดเทคโนโลยีให้มันไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ถ้าไม่มีการถ่ายทอดเทคโนโลยี โรงงานที่ร่วมทุนกับต่างประเทศ ไม่ว่าตัวเองจะมีหุ้นส่วนมากน้อยเพียงใด โรงงานนั้นจะถูกชาวต่างประเทศครอบงำอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่า ไทยควรบัญญัติกฎหมายบังคับให้ประเทศอย่างเช่นประเทศญี่ปุ่นที่มาลงทุนในไทยต้องถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่ฝ่ายไทยในระดับที่ฝ่ายไทยสามารถบริหารการผลิตได้เมื่อมีการลดจำนวนผู้เชี่ยวชาญญี่ปุ่นหรือเมื่อญี่ปุ่นได้ถอนตัวออกไปแล้ว นักประกอบการฝ่ายไทยยังสามารถยืนอยู่บนลำแข้งของตัวเองได้

ตารางที่ 1

กระแสการลงทุนสุทธิจากต่างประเทศ : จำแนกตามประเทศ

หน่วย : ล้านบาท

	2521	2522	2523	2524	2525	2526	2527	2528	2529	2530	2531	2532	2533	2534	2535
รวม	1,134.8	1,127.5	3,878.2	6,414.4	4,331.4	8,224.8	9,643.6	4,441.8	6,908.1	9,043.7	27,963.5	45,687.6	64,695.0	51,389.1	53,764.3
ญี่ปุ่น	686.7	245.9	906.9	4,407.0	1,037.3	2,431.9	3,588.1	1,534.0	3,049.0	3,268.7	14,607.6	18,761.6	27,931.0	15,593.3	8,571.8
ร้อยละของทั้งหมด	60.5	21.80	23.28	21.19	23.94	29.56	26.83	34.53	44.13	36.14	54.26	39.87	43.17	30.34	15.94
สหรัฐอเมริกา	624.2	226.5	732.4	2,395.8	857.3	1,265.8	3,733.2	2,387.5	1,293.7	1,815.7	3,184.7	6,220.3	6,154.0	5,918.6	11,788.3
สวีเดน	(14.0)	57.3	74.1	20.1	96.2	89.3	121.0	79.0	275.8	785.9	557.7	1,227.5	735.8	1,222.6	776.5
แคนาดา	(98.6)	(22.1)	(43.1)	3.7	6.9	74.6	103.7	36.3	36.2	11.2	60.2	168.4	96.4	152.2	89.6
ออสเตรเลีย	6.9	(2.7)	39.1	85.5	79.3	183.4	20.8	(79.1)	145.4	25.7	41.6	113.0	119.6	1,824.0	169.3
เกาหลีใต้	10.1	28.8	9.7	0.1	0.0	20.6	4.9	(3.4)	4.6	22.3	304.6	254.2	487.5	295.6	262.4
ไต้หวัน	1.2	1.9	1.9	11.9	2.0	28.3	45.0	170.6	132.6	687.3	3,136.3	5,062.3	7,159.9	2,753.5	2,220.8
ฮ่องกง	(235.7)	284.9	1,113.7	323.3	593.4	870.9	351.8	649.0	955.7	796.2	2,794.5	5,715.7	7,027.4	11,565.5	14,549.0
สิงคโปร์	15.0	(24.2)	277.3	1,018.8	(387.5)	556.1	1,121.3	(1,121.9)	403.1	535.3	1,572.0	2,748.1	6,435.8	6,469.3	6,722.0
มาเลเซีย	5.6	15.7	151.2	3.1	9.1	158.3	29.7	19.1	7.9	(9.2)	47.1	55.3	457.7	18.7	115.0
ฟิลิปปินส์	0.5	0.1	(1.4)	0.4	1.6	0.0	14.6	10.3	(59.4)	0.4	3.8	(1.5)	6.3	0.0	133.3
อินโดนีเซีย	4.2	3.1	3.9	20.4	10.2	(2.5)	(0.3)	6.8	6.6	2.3	23.3	8.9	65.2	86.9	189.0
บรูไน	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.9	4.8	3.7	3.5	2.0	0.7	0.8	0.5	1.3	10.7
จีน	0.0	0.0	0.2	0.0	0.0	0.0	1.3	99.6	28.3	63.1	192.6	138.5	102.5	39.0	(112.8)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

กระแสการลงทุนสุทธิจากต่างประเทศ : จำแนกตามประเทศ

หน่วย : ล้านบาท

	2521	2522	2523	2524	2525	2526	2527	2528	2529	2530	2531	2532	2533	2534	2535
สหราชอาณาจักร	65.6	103.7	82.5	334.8	182.1	793.4	257.1	121.6	251.7	328.9	884.9	222.3	1,130.5	256.7	3,319.1
เยอรมนี	(21.6)	184.7	261.8	179.1	182.2	236.9	18.3	166.3	160.3	448.1	621.3	817.6	1,150.0	842.6	617.7
ฝรั่งเศส	1.6	(9.8)	12.9	(3.2)	17.3	45.5	89.6	143.1	91.0	132.9	281.3	392.7	682.0	1,246.2	1,644.9
เนเธอร์แลนด์	44.2	(11.4)	22.0	77.3	1,066.8	1,029.8	(57.2)	(42.1)	(56.3)	74.4	288.7	1,629.4	649.8	747.3	689.1
อิตาลี	136.1	21.6	163.5	158.1	44.3	7.1	22.4	11.2	79.2	7.3	28.9	77.2	45.5	71.8	83.7
อื่น ๆ	(97.2)	23.5	83.6	378.2	543	431.5	1,173.5	249.7	98.2	45.2	(668.5)	3,085.3	4,557.6	2,283.8	2,024.9

แหล่งข้อมูล : ธนาคารแห่งประเทศไทย

() คือ ติดลบ

ตารางที่ 2
สัดส่วนการลงทุนโดยตรงของญี่ปุ่นในประเทศไทย

	ค่าเฉลี่ยระหว่าง			
ค.ศ.	1978 - 1985	1986	1987	1988
พ.ศ.	2521 - 2528	2529	2530	2531
สถาบันการเงิน	1.34	2.11	13.70	4.65
การค้า	24.50	34.65	-11.33	7.92
การก่อสร้าง	37.73	28.30	27.12	9.07
เหมืองแร่และย่อยหิน	0.09	0.07	0.00	0.04
การเกษตร	0.66	4.68	3.80	1.21
การอุตสาหกรรม	31.65	23.07	57.33	72.08
การบริการ	4.04	7.11	9.39	5.03
รวม	100.00	100.00	100.00	100.00
การลงทุนรวม (หน่วย : ล้านบาท)	1,354	3,049	3,269	14,591

Source : Suthy Prasartset "An Emerging Trade Pattern Since the New Wave of Japanese Direct Investment in Thailand, ed. by Kunio Yoshihara (Kuala Lumpur Falcon Press Sdn. Bhd. 1990), pp. 102-103.

ตารางที่ 3
สัดส่วนการลงทุนโดยตรงของญี่ปุ่นตามภาคอุตสาหกรรมในประเทศไทย

ค.ศ.	ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1978 - 1985	1986	1987	1988
พ.ศ.	2521 - 2528	2529	2530	2531
อาหาร	-5.32	7.92	-074	3.09
สิ่งทอ	23.06	10.48	0.93	3.01
ผลิตภัณฑ์โลหะและอโลหะ	28.27	-14.88	11.96	15.56
อุปกรณ์ไฟฟ้า	28.25	45.45	44.12	43.53
เครื่องจักรและการขนส่งและคมนาคม	13.20	-5.22	8.34	6.33
เคมีผลิตภัณฑ์และกระดาษ	9.83	5.84	15.86	3.36
ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม	0.48	0.00	0.00	19.30
วัสดุก่อสร้าง	0.39	0.01	-0.12	0.02
อื่น ๆ	1.85	50.40	19.65	4.79
รวม	100.00	100.00	100.00	100.00
รวมลงทุนทั้งหมดในภาคอุตสาหกรรม (หน่วย : ล้านบาท)	429	703	1,874	10,518

Source : Suthy Prasartset "An Emerging Trade Pattern Since the New Wave of Japanese Direct Investment in Thailand, ed. by Kunio Yoshihara (Kuala Lumpur Falcon Press Sdn. Bhd. 1990), pp. 102-103.

เชิงอรรถและบรรณานุกรม

- ¹ Robert. O. Tilman : (Southeast Asia and the Enemy beyond) published in 1987 in the United States of America by Westview press, p. 107. วารสาร (เอเชียอาคเนย์ศึกษา) ของจีน ฉบับที่ 1 ค.ศ. 1991.
- ² Peter. N. Nemetz : “Primary Commodities and Strategies for Development in ASEAN”, from (ASEAN economic bulletin) March 1990, pp. 242-243. วารสาร เอเชียอาคเนย์ศึกษา”.
- ³ Peter. N. Nemetz : “Primary Commodities and Strategies for Development in ASEAN”, from (ASEAN economic bulletin) March 1990, pp. 242-243. วารสาร เอเชียอาคเนย์ศึกษา”.
- ⁴ (ญี่ปุ่น) บริษัท Marubeni : “หนังสือพิมพ์ที่เจ้าน้ำมันปิโตรเลียม” วันที่ 16 เดือนพฤษภาคม ปี ค.ศ. 1991 ฉบับที่ 254.
- ⁵ ตัวเลขนี้คัดจาก (Country report) ในประเทศต่าง ๆ เอเชียอาคเนย์ ซึ่งจัดพิมพ์โดยศูนย์การข่าวเศรษฐกิจของอังกฤษ.
- ⁶ Richard. P. Cronin : “Changing dynamic of Japan’s Interaction with Southeast Asia” form (Southeast Asian Affairs 1991), by Institute of Southeast Asian Studies (Singapore) press. วารสาร (เอเชียอาคเนย์ศึกษา) ฉบับที่ 1 ปี ค.ศ. 1991.
- ⁷ ตัวเลขคัดเอามาจาก น.ส. (Country report) ของบรรดาประเทศเอเชียอาคเนย์ ซึ่งจัดพิมพ์โดยศูนย์การข่าวทางเศรษฐกิจของอังกฤษ.
- ⁸ ที่มา : กระทรวงการคลังของญี่ปุ่น อ้างอิงโดยวารสาร (ข้อมูลข่าวสารสังคมศาสตร์) จัดพิมพ์โดยสถาบันวิจัยข่าวสารของมหาวิทยาลัยสังคมศาสตร์กวางตุ้งของจีน ปี ค.ศ. 1993 ฉบับแรก.

⁹ Toshiki Kaifu : “Japan and ASEAN : Seeking a mature partnership for the new age”, form (ASEAN economic bulletin), July 1991, p. 93.

¹⁰ ที่มา (Shukan Asahi) ฉบับ 28 สิงหาคม 13, (สังคมศาสตร์ปริทัศน์) ปีที่ 12 : ฉบับที่ 3 (มีนาคม 2517).